

Mitt Värmlands frimärken

av Sven-Rune Johansson

Det finns många sätt att samla frimärken och det finns mycket att lära av en frimärksbild. Det märker man när man börjar söka information och finner rika källor att ösa ur.

Som infödd värmlänning började jag för ett par år sedan intressera mig för frimärken med motiv som har anknytning till min barndoms landskap. Och jag har lärt mig mycket. Det jag samlat har jag format till en "frimärksresa" i Värmland. Låt oss starta i Karlstad.

Centralorten

Residensstaden Karlstad ligger vid Klarälvens utlopp i Vänern, vår största insjö. Här finns landshövding, länsstyrelse,

Under åren 1981–86 kom alla svenska landskapsvapen som motiv på rabattfrimärken.

domkyrka och många andra centrala organ. Som symbol för Värmland finns landskapsvapnet, som kom på ett rabattfrimärke 1985. Det har som motiv en blå örn med röd näbb och röda klor på ett silverfält. Det fick man 1567 av Erik XIV. Tidigare var det en bäver eller jäv i landskapsvapnet.

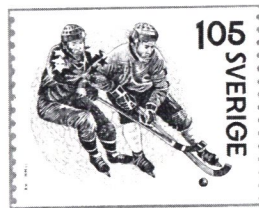
År 1986 fyllde vår kung 40 år. Det uppmärksammades bl a med ett frimärkeshäfte där en familjebild från Solliden ingick.

Det finns också ett frimärke med kunglig anknytning. Prins Carl-Philip är hertig

SVEN-RUNE JOHANSSON är född 1928 i Kristinehamn. Kom 1967 till PFA Svenska Frimärken, där han fn är avdelningsdirektör. På PFA har han bl a arbetat med PR, information och marknadsföring av frimärken och frimärkessamlade samt med administrativa frågor. Medförfattare till boken *Från fjäderbrev till flygpost* (1974). Sekreterare i Föreningen Postmusei Vänner sedan 1979.

av Värmland och han är med på frimärket med kungafamiljen på Solliden.

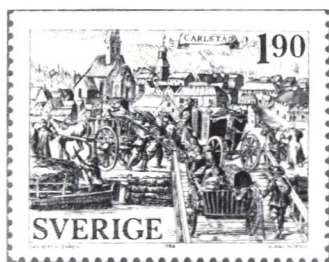
Den värmländska idrotten är representerad på två frimärken. Till frimärket Bandy (1979) lämnade fotografen Ragnar Holmqvist ett foto som underlag. Det visar bl a Boltic-spelaren Bernt "Bempa" Ericsson. Det andra idrottsmärket visar den duktiga idrottsflickan Ann-Louise Skoglund på märket Löpning i blocket Idrott (1986).

Idrottsintresset i Värmland är stort, inte minst för bandy och friidrott.

Karlstad fick stadsprivilegier 1584 av hertig Karl, sedermera Karl IX. Under medeltiden var det en tings- och marknadsplats med namnet "Thingvalla". Karlstad blev stiftsstad 1646 och residensstad 1779. Till 400-årsjubileet 1984 kom ett frimärke i häftet *Äldre städer* med ett kopparstick av Erik Dahlbergh (1625–

1703). Det ingick i hans verk "Suecia Antiqua et Hodierna", som avslutades 1715. Liksom många andra städer har Karlstad eldhärjats flera gånger. De avbildade byggnaderna finns därför inte längre. Det gäller bl a den kyrka som syns längst upp till vänster. Den brann ner 1719.

Karlstad omkring år 1700 så som Erik Dahlbergh såg staden.

Märkesmän och -kvinnor

Flera stora värmländska personligheter har uppmärksammats med frimärken; Esaias Tegnér, Erik Gustaf Geijer, Selma Lagerlöf, Gustaf Fröding, John Ericsson, Lars Magnus Ericsson och Nils Ferlin.

Gustaf Fröding

Strax öster om Karlstad ligger Alsters bruk och där föddes en av våra allra folk-käraste skaldar, Gustaf Fröding (1860–1911). Han gick i skola i både Kristinehamn och Karlstad, där han avlade mogenhetsexamen 1880. På hösten samma år skrevs han in vid Uppsala universitet, där han studerade till 1883 utan att avlägga något lärdomsprov. Det året

Konstnären Stig Åsberg har tecknat många porträttfrimärken, bl a Gustaf Fröding.

hade hans pengar tagit slut så han återvände till Värmland. Efter ytterligare en termin i Uppsala våren 1885 började han

skriva i den radikala Karlstads-Tidningen. Hans första diktsamling, Guitarr och dragharmonika, kom ut 1891. I den tilldrog sig folklivsskildringar från hans värmländska hembygd särskilt intresse. Gustaf Fröding drabbades till och från av depressioner och sinnessjukdom men hans produktion var trots detta rik.

Vid Alster, "i dungen där göken gol", finns en minnessten över Gustaf Fröding.

Esaias Tegnér

Reser man från Alster tillbaka till Karlstad och vidare i sydvästlig riktning kommer man till Säffle. Strax utanför ligger kommunisterbostället Kyrkerud, där en annan av våra stora skaldar, Esaias Tegnér (1782–1846), föddes. En minnessten framför bostället erinrar om detta.

Esaias Tegnér blev tidigt faderlös och måste själv förtjäna sitt uppehälle. Det gjorde han bl a hos kronofogden på Högvälta gård nordväst om Karlstad, där han

Tegnér-frimärket har tecknats och graverats av Sven Ewert med en byst utförd av skulptören Johan Niklas Bystrom som förebild.

var skriv- och räknebiträde. Han visade en märklig studiebegåvning och fick genom rika vänner möjlighet att studera. 17 år gammal skrevs han in vid universitetet i Lund, där han gjorde en snabb akademisk karriär.

Ett par år tidigare hade han fått följa med sin äldste bror till motsatta sidan av Värmland, till Rämens bruk norr om Filipstad, där brodern var informator. Här fick Esaias sitt andra hem. Han fick snart hjälpa till och handleda de yngre sönerna i familjen Myhrman på Rämens bruk. Men där fanns också en flicka, Anna, som Tegnér fäste sig vid och som 1806 blev hans hustru.

I huvudbyggnaden på Rämens bruk finns fortfarande ett minnesrum över Tegnér.

I Lund blev Tegnér adjunkt i estetik år 1805, tf professor 1808 och professor 1810. Han prästvigdes 1812 och blev samma år professor i grekiska. Biskop i Växjö blev han 1824. Som biskop deltog han i flera riksdagar. Han blev ledamot av Svenska Akademien 1818, av Vitterhetsakademien 1821 och av Vetenskapsakademien 1835.

Hans sista år förmörkades av sjukdom. Han dog i november 1846 på biskopsgården Östrabo i Växjö.

L M Ericsson

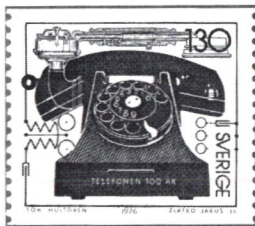
När man reser i nordvästlig riktning från Säfte kommer man till Värmskog. Där föddes på Norrtomta gård en annan stor

I häftet *Tekniska nydanare* (1976) presenterades fem svenska tekniker och deras verk, bl a Lars Magnus Ericsson.

personlighet, Lars Magnus Ericsson (1846–1926). Framför byggnaden finns en minnessten, en annan vid kyrkan i Värmskog.

Lars Magnus Ericsson blev föräldralös när han var 12 år. Han började i smedlära vid Charlottenbergs bruk och arbetade senare i Arvika och Karlstad. När han var 20 år fick han anställning i en instrumentfirma och telegrafverkstad i Stockholm. Tack vare stipendier kunde han utbilda sig i Tyskland och Schweiz. År 1876 grundade Lars Magnus Ericsson en finmekanisk verkstad i Stockholm för reparation av telegrafapparater. Samma år spreds nyheten om Bells uppfinning av telefonen och inom kort, 1877, hade Lars Magnus Ericsson en egen konstruktion färdig – den första bordstelefonen. Det blev början till det världsomspännande Telefonaktiebolaget L M Ericsson, numera med namnet Ericsson. Lars Magnus Ericsson drog sig

Den 10 mars 1876 var första gången som tal överfördes i telefon. Lars Magnus Eriksson konstruerade den första svenska telefonen.

tillbaka från den aktiva ledningen av företaget 1903. Han avled i Stockholm 1926.

Selma Lagerlöf

Från Värmskog går färden mot hjärtat av Värmland – Mårbacka och Rottneros vid Frykensäjarna. Här föddes på Mårbacka Selma Lagerlöf (1858–1940), en av världens mest lästa författare.

Selma Lagerlöf-frimärket har tecknats av Stig Åsberg efter en byst från 1910-talet av Gustaf Malmquist.

Selma Lagerlöf föddes med en missbildad höftled och plågades hela livet av hälta och svaghet. Hon kunde inte leka som andra barn. I stället hänvisades hon till böckernas värld och till samvaron med äldre människor. Läsningen av svenska och utländska romantiker och sagodiktare

Scenbilder från *Körkarlen* (1920) och *Gösta Berlings saga* (1923–1924) ingick i blocket *Svensk filmhistoria* (1981). Båda filmerna efter romaner av Selma Lagerlöf.

liksom de berättelser Selma Lagerlöf lyssnade till om originella värmlänningar och deras fester och vidskepelse gav näring åt hennes fantasi och tidiga författarförsök. Hon bodde på Mårbacka tills hon var 24 år. Då dog hennes far och gården måste säljas.

Hon började på Högre lärarinneseminariet i Stockholm 1882. Efter seminariet verkade hon som lärare vid flickskolan i Landskrona åren 1885–95.

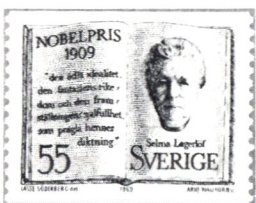
Selma Lagerlöf gjorde sin litterära debut 1890 då hon vann tidningen Iduns pris med några kapitel ur Gösta Berlings saga, en roman som fullbordades 1891. I denna utnyttjade hon det förråd av berättelser hon hört i sin barndom.

Hennes läsebok för folkskolan, Nils Holgerssons underbara resa, kom ut 1906–07.

Nils Holgersson på gåsryggen i konstnären Petter Petterssons tolkning (1971).

1909 fick Selma Lagerlöf Nobelpriset i litteratur. Det gav henne ekonomiska möjligheter att köpa tillbaka sitt barnhem Mårbacka, där hon sedan bodde till sin död 1940. Hon lät bygga en ny huvudbyggnad på Mårbacka som blev klar 1923.

Nobelpristagare i litteratur år 1909 tecknad av Lasse Söderberg (1969).

Rakt västerut från Mårbacka, på andra sidan Mellan Fryken, ligger Rottneros, Ekeby i romanen Gösta Berlings saga. Romanen filmades 1923–24 med Greta Garbo och i regi av Mauritz Stiller. Idag är parken på Rottneros ett välbesökt och omtyckt turistmål. Förr ägaren, Svante

Påhlsson, önskade att de som kom till Rottneros skulle få ut mera än ett besök i en herrgårdspark med Ekeby och kavaljersflyglarna. Han valde därför ut ett hundratal skulpturer och placerade dem på olika håll i parken. En skulptur föreställer Selma Lagerlöf sittande i en bekväm stol med ansiktet vänt mot sitt kära Mårbacka.

Stamfrändemonumentet

Strax söder om Rottneros finns ett monument över invandring och emigration, Stamfrändemonumentet. Det är utfört i granit och föreställer Värmlands karta.

Frimärket Pionjärjubileet (1946) gavs ut till 100-årsminnet av den första svenska bosättningen i amerikanska mellanvästern.

Stamfrändemonumentet erinrar om senare tiders finska invandring och de många svenskar som emigrerat från Värmland till framförallt USA.

Erik Gustaf Geijer

Ganska rakt österut från Rottneros och Mårbacka, i Klarälvsdalen, ligger Ransäter med den gamla bruksherrgården, Geijersgården. Här föddes Erik Gustaf Geijer (1783–1847) och här finns många minnen

Konstnären Einar Forseth har tecknat frimärket med Erik Gustaf Geijer efter en målning 1843 av Johan Gustaf Sandberg.

från hans liv. Han var hela livet starkt fäst vid Värmland.

Vid knappt 16 års ålder skrevs Geijer in vid Uppsala universitet, där han 1817 blev professor i historia och där han utfört en gärning som gjort honom till en av de största gestalterna i universitetets historia.

Som historieskrivare hade han en ovanlig förmåga att göra historien levande. På 1830-talet utkom hans främsta historiska verk, Svenska folkets historia, och hans Minnen, i vilka han skildrade sin värmländska hembygd och upplevelserna under barn- och ungdomsåren.

Vid sidan av den historiska forskningen odlade han även litterära och musikaliska intressen och blev under många år medelpunkten i en stor vänkrets.

Erik Gustaf Geijer slutade sin lärarbana i Uppsala 1846, ett år innan han dog.

Klarälvsdalen

Från Ransäter reser vi norrut längs Klarälven. Vid färden längs älven kan man se hur timret flyter lugnt och stilla ner mot Deje, där det buntas till långa släp. Dessa bogse-

Timmerflottning förekommer fortfarande i övre Klarälven.

ras sedan i älven, passerar Karlstad innan de når slutstationen Skoghäll, där de så småningom blir till pappersmassa. Cirka 15 miljoner timmerstockar flottas varje sommar i Klarälven.

Efter några mil kommer vi till Ekshärad med sin ståtliga röda spånklädda kyrka. Den invigdes 1686. På kyrkogården är flertalet gravkors smidda järnkors, de äld-

Frimärken med 1700-talsgravkorset från Ekshärad ingick i häftet Svenskt konstsmide (1970).

sta från 1700-talets mitt. Många är tillverkade vid bygdens järnbruk i Föskefors och Halgå. De flesta korsen har formen av träd med hängande löv, de äldsta äggformade, de yngre björklövslika.

Värmland har ett rikt djurliv. Det är lätt att få se älgar om man ger sig ut i gryning eller skymning. Det är betydligt svårare att få en skymt av Värmlands landskapsdjur, vargen. Det finns en liten stam i Värmland och den har skapat stora motsättningar mellan dem som vill värna om vargen och de som vill utrota den helt.

Värmlands landskapsdjur varg är mycket sällsynt medan älgen förekommer rikligt.

Längst upp i Värmland ligger Norra Finnskoga, en ort med ett namn som erinrar om den finska invandringen. Den började i slutet av 1500-talet på hertig Karls initiativ. Under denna tid kom stora ska-

Häftet Finska nybyggare i Sverige (1967) erinrar om månghundraårig gemenskap mellan Finland och Sverige och om finsk kolonisation i Sverige.

ror invandrare, bl a till Värmland, och stora arealer uppodlades genom det så kallade storsvedjebruket. Frimärkshäftet Finska nybyggare i Sverige erinrar om denna invandring. Frimärken med samma motiv gavs samtidigt ut i Finland.

John Ericsson

Från Finnmarken går färden till östra Värmland och Långban, några mil norr om Filipstad. Långban är ett av världens mineralrikaste områden med ca 200 mineraler, många dock i så liten mängd att de

Värmlänningen John Ericsson (1803-1889), en mångsidig konstruktör och uppfinnare.

inte är brytvärda. Järnmalsbryningen började på 1500-talet och var mycket omfattande på 1700- och 1800-talen. Dolomit bröts ända fram till 1972.

I gruvfogdebostället i Långban föddes i början av 1800-talet bröderna Nils och John Ericsson, 1802 respektive 1803. Utanför bostället finns en minnessten över bröderna och i den lilla sjön ligger en modell av John Ericssons krigsfartyg Monitor.

Brödernas far tog anställning vid Göta kanalbygget 1811. Det gjorde att de uppmärksammades av dess högste byggherre Baltzar von Platen och 1815 fick de börja i von Platens elevskola vid kanalbygget. John Ericsson deltog en tid i arbetet med kanalen men sedan han avlagt lantmätarexamen for han till England. Där konstruerade han en ny typ av ångpanna, som kunde användas i både lokomotiv och brandsprutor. Med sitt lokomotiv Novelty deltog han i den berömda tävlingen mellan ångvagnar. Den gick av stapeln 1829 vid Rainhill på Liverpool-Manchester-banan. Novelty var snabbast bland de tävlande men fick en maskinskada och tvingades utgå.

Efter ett tiotal år i England flyttade John Ericsson till USA. Där lanserade han en ny och förbättrad propellerkonstruktion. Men det som gav honom världsrykte var konstruktionen av krigsfartyget Monitor, som var försett med tjockt pansar och ett kanontorn. Det sjösattes 1862 av nordstatssidan i amerikanska inbördeskriget. Monitor segrade över sydstaternas Merrimac i sjöslaget på Hampton Roads samma år. Därmed bröts sydstaternas överlägsenhet till sjöss och John Ericsson hyllades som nationalhjälte. Han var då sedan länge amerikansk medborgare.

John Ericsson, som dog 1889, hade ut-

tryckt en önskan att en gång få jordas i sitt gamla hemland. Hans stoft fördes därför 1890 under stora hedersbetygelser ombord på en amerikansk kryssare, transporterades till Sverige och gravsattes i en kulle på kyrkogården i Filipstad. Över graven har rests ett praktfullt mausoleum med bl a två kopior av Monitors kanoner.

Nils Ferlin

Mitt i Filipstad på en parkbänk, vid Skillerälven, sitter Filipstadsonen Nils Ferlin (1898–1961) så som skulptören K G Bejemark såg honom. Nils Ferlin tog realen i Filipstad, gick sedan till sjöss och hade därefter olika jobb. Under 1920-talet var han verksam som revyförfattare och tur-

Diktaren och Klara-bohemen Nils Ferlin på en bänk i födelsestaden Filipstad.

nerade i landsorten. Han gav sig sedan till Stockholm där han under 30-talet blev en legendarisk gestalt i Klarakvarteren. Hans första diktsamling, En döddansares visor, gavs ut 1930. Sammanlagt gav han ut sex diktsamlingar. I sin diktning gav han uttryck för sin mörka grundsyn, sitt främlingskap inför de socialt välanpassade och sin djupa medkänsla med dem som hade det svårt.

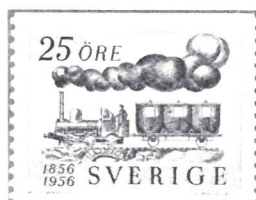
Kristinehamn

Vägen söderut från Filipstad mot Kristinehamn går bitvis alldeles intill järnvägen. Det är första delen av Inlandsbanan. Den börjar i Kristinehamn och blev klar fram

Rallarna på frimärket Sveriges järnvägar 100 år symboliserar också de tidigaste järnvägarna.

till Gällivare 1937. Sträckan från Sjöändan och ner till Kristinehamn är en av de äldsta järnvägarna i landet. Den blev klar omkring 1850 och användes främst för att forsla järn ner till utskeppningshamnen Kristinehamn. Till att börja med var det en sk hästbana. Ånglok, byggda hos

Loket Fryckstad är ett av de tidigaste svenska ångloken. Det trafikerade banan mellan Fryken och Klarälven från 1856.

Munktells mekaniska verkstad, kunde sätas in under 1857. Kanske var det likadana lok som Fryckstad som användes på sträckan Fryckstad–Kil.

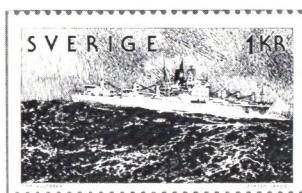
Kristinehamn är uppkallat efter drottning Kristina, vars förmyndarregering utfärdade stadsprivilegier 1642. Redan då fanns en viktig utskeppningsplats, Bro, för järn från Bergslagen.

Frimärket med drottning Kristina har skapats av professor Olle Hjortzberg och gavs ut 1938.

Från slutet av 1600-talet till slutet av 1800-talet hölls i februari varje år en betydande marknad, Fastingen. Under marknadens storhetstid 1730–1850 hade den betydelse för hela Sverige. Här möttes bl a grosshandlare från Göteborg och brukspatroner från Bergslagen för att göra upp affärer om kommande års priser och leveranser av järn, spannmål och virke.

Kristinehamn och dess föregångare har alltså varit en utskeppningshamn och sjö-

Ett modernt linjefartyg ingick i häftet Sjöfart (1974).

fartsstad. En av stadens söner, Axel Broström, startade i mitten av 1860-talet fraktfart med en galeas och bildade 1882 Ångfartygs AB Ferm, som blev moderbolag för Broströmkoncernen. En modell av galeasen Matilda finns i inre hamnen.

På en udde vid mynningen av sundet från Vänern in till Kristinehamn står sedan 1965 en 15 meter hög skulptur av den

Pablo Picasso godkände placeringen av skulpturen sedan ha sett ett foto av platsen.

världsberömda spanske konstnären Pablo Picasso. Den har formen av ett stiliserat indianhuvud och fungerar som ett sjömärke.

I norra Vänerns skärgård använde man förr isekor. De är bra exempel på lokal anpassning av småbåtar. De svaga isarna

Frimärket med isekan ingick i häftet Inlandet båtar. Alla sex frimärkena i häftet har tecknats och graverats av Martin Mörck.

under tidig vår sammanfaller med gott fiske och kräver redskap som är ett mellanling mellan kälke och båt.

Alfred Nobel

Öster om Kristinehamn ligger Karlskoga och Bofors. Vid årsskiftet 1893/94 köpte stockholmaren Alfred Nobel

Frimärket med Alfred Nobel (1946) har tecknats av Einar Forseth.

(1833–1896) bruket AB Bofors-Gullspång, som då var i kris. I köpet ingick också herrgården Björkborn, som kom att bli Alfred Nobels bostad. Nobel grundade bl a krutbruket i Björkborn. Namnet Nobel är för evigt förknippat med Nobelprisen, som delas ut varje år på Alfred Nobels dödsdag, den 10 december.

Södra Råda

Låt oss sluta resan längst ner i sydöstra hörnet av Värmland, nästan på gränsen till Västergötland. Där ligger en av vårt lands märkligaste kyrkor, Södra Råda ödekyrka. Den är byggd omkring 1300, är knuttimrad och spåntäckt både på väggar och yttertak. Den ligger innanför en märklig

Motivet till frimärket Rådamedaljong (1971) är hämtat från en av många berättande takmålningar i Södra Råda ödekyrka.

timrad stockgärdesgård, som är den enda som finns kvar av alla som har funnits i landskapet.

Men ännu intressantare är interiören, som är överväldigande rikt bemålad. Korret fick sina målningar, bilder av heliga gestalter, år 1323. Kyrkan i övrigt målades av Mäster Amund 1494. Hans målningar återger legender och bibliska berättelser, bl a om den förlorade sonen. En bild som är motiv på ett 15-öres-frimärke.

Och här, i sydöstra hörnet av Värmland, slutar vår resa som genom frimärken speglar en del av Värmlands kultur och personligheter.